

SVADBA KRAJ MORA

Abdelkader Benali

S holandskog prevela
Ivana Šćepanović

■ Laguna ■

Naslov originala

Abdelkader Benali
BRUILOFT AAN ZEE

SVADBA KRAJ MORA

Copyright © Abdelkader Benali 1999

First published by Uitgeverij Vassallucci under the title
BRUILOFT AAN ZEE

Translation rights arranged by The Susijan Agency Ltd, working
in conjunction with PLIMA Literary Agency. All rights reserved.

Translation Copyright © 2007 za srpsko izdanje, LAGUNA

Deze uitgave is mede tot stand gekomen
dankzij subsidie van het Nederlands Literair
Productie-en Vertalingenfonds

Ova knjiga je izdata zahvaljujući pomoći Holandskog fonda za
literarnu i prevodilačku produkciju

Tako mi to radimo

Lamarat nije bio iz Ivojena. Za razliku od Halida, s mrkim zubima i namerno izvrnutim retrovizorom, taksiste belog mercedesa, koji je po prirodi posla poznavao svaki breg, svaki greben i svaku jarugu i udolinu u čitavom Ivojenju, čoveka koji je čak znao odakle dolazi svekoliko brujanje i zujanje, zvuk koji je tog podneva treštao iz svake agave, nametljivi žamor zrikavaca. Taj isti taksista, Halid, koji je tuda krstario uzduž i popreko, nije se usuđivao da se oženi i smatrao je da su baštenske stolice za šonje. On je čak, na izvestan način, mogao da zamisli kakva je osoba Lamarat Minar, sin sina oca iz sela kraj mora, mladić koji od desete godine nije bio u tom kraju. Halid je sve to mogao sasvim lepo da zamisli, čime je odmah pokazao kako stanovnici toga kraja, ne ubrajajući mrtve, pate od samonametnutog poriva da ne zaboravljaju. Halid Krntija na Drumu, kako su ga zvali kljakavi, slepi i gluvi, koji su se zavlačili u kafe-ne ili unutrašnja dvorišta, držeći pod slavinom noge koje nisu mogli da pokreću, vide ili čuju (ali su osećali miris), i ritualno skidali štroku između nožnih prstiju i umivali se

– takođe nije zaboravio rođenje dotičnog Minara u tom kraju, u nekom selu, u četvrtastom prebivalištu u trenutku kada je baka pekla palačinke za svoju lenju snahu. Svako-me ko bi zatražio i bio spreman da potroši deset novčića od pola dirhama na vožnju kroz Ivojen do graničnog grada F. taksista je mogao da ispriča priču o tom rođenju (upravo o pupčanoj vrpici i brzom reagovanju stare gospe: koliko je samo puta čuo tu istinitu laž koja je odmah ušla u kolektivno pamćenje) i kako je mladić u izvesnoj meri pokazao vezanost za taj kraj, debela sočna repica koja je sve deblja što je dalje od korena i koja šašavo buja u predelu koji je inače suv kao barut.

Lamarat Minar, dvadesetogodišnjak koji je ušao u taksu, rođen je negde u Ivojenu. Taj kraj je pun svakojakih brabonjaka, sela i gradskog širenja. Ako si stigao u Ivojen morem, prvo ćeš ugledati zaselak Mira Mora, koji se uzdiže oko izvora; nešto dalje, pre četinarske šume, nalazi se Tintin, sa istočne strane bregova Džefela. Kada se prođe šuma, može se potražiti sreća u Mosaratu, Ezebohu, Versteru. Onda je tu pogranično mesto F., postaja za taksiste i Afrikance, koje nudi pristup u špansku krunsku koloniju Melilijar, grad u kome je mnogo jeftinije kupiti sapun, margarin i deterdžent omo, proizvode koji se na tone švercuju pod ženskim haljinama i burnusima, jedini grad u Ivojenu gde boravi više žena nego muškaraca – mnogo više. Za one koji idu dalje ili dolaze izdaleka postoji još i Aligrad, doseljenički gradić koji se brzo razvija, prepun gusto zbijenih prebivališta. I u tom gradu stanuje više muškaraca nego žena. (Gotovo svi muškarci u Aligradu traže ženu; kao da viču: „Ženu, ženu, moj razum za ženu!“) U tom je

gradu Lamaratov otac, što se i očekivalo od uzornog emigranta, dao da mu se zida kuća s pet stubova i vodovodom, koji će se ubrzo zapušiti od otpalog maltera i bubašvaba. Bio je to grad u kojem je u zamenu za kuću obećao kćer svome bratu, koji je na dan venčanja pobjegao. To se dogodilo u selu koje je od svih sela u Ivojenu bilo najudaljenije od Aligrada, u selu koje se zvalo ... Tuarirt.

Tuarirt, nekoliko kuća kraj mora, tamo, između kokošarnika i torova za ovce, između kuća *Vetar San Antonia* i *Naša kuća*, rođen je Lamarat Minar u kući *Vučja jazbina*. Tako su mu bar ispričali. Lamarat – Sujeverni, „zašto me tako zoveš?“, Maloumni, „je li to šala ili stvarno?“, Neizmeri, Pritvorni, Mrzavec, Zubolomac, Lažni, Pogrešno Odrastao. Koliko nadimaka čovek može da podnese? Možda sve, dok to mozak može da svari – Lamarat, koji je proveo nekoliko dana u rodnom mestu da bi prisustvovao nezaboravnoj svadbi, rođen je jednog sunčanog subotnjeg jutra od majke i oca koji su, pre nego što su se venčali, živeli jedno iznad drugog usred sela Tuarirta kraj Sredozemnog mora, u neko vreme koje je za jedno od njih bilo veoma davno a za drugo kao da je bilo juče, ali u svakom slučaju, daleko, daleko, daleko od vremena kontraceptivne pilule i beba unakaženih lekovima.

Dve porodice su živеле na brdu, ukoso jedna iznad druge, u jednoj kući mladić, u drugoj devojka – tu počinje problem – koji su mnogo godina kasnije, po starom običaju tog kraja, postali otac i mati istoj osobi. Dve kuće u kojima su živeli budući otac i mati Lamarata Minara razdvajao je jedino red bujnih kaktusa koji su sve nadrastali i koji su se nalazili terasu niže, na parceli zemlje, zgodno

smešteni između dve kockaste kuće. Iz njih su izbijali upadljivi zeleni, crveni, narandžasti i žuti kaktusovi plodovi. Oko tog zemljišta nalazile su se terase sa pšenicom očeve porodice.

„Seljak nema uvek teškoće u svakodnevnom opstanku“, rekao je jednom deda Lamaratovom ocu kada ga je obučavao da postane seljak, „moraš samo da radiš ono što su naši preci radili stotinama godina pre nas, što me je naučio otac i što ću ja naučiti tebe: uzmeš seme, poseješ ga, nadaš se i moliš da Sidi Rabi učini ostalo.“ Ovu obrazovnu govoranciju otac bi s lakoćom blagoslovio kratkim ali snažnim *inšalah*.^{*} I na tom zemljištu s kaktusima, između parcela sa pšenicom, između svakodnevnog ponavljanja *inšalah* nekoliko puta, začela se na čudesan način ljubav između oca i majke s vranom kosom.

Sve u vezi s naklonošću između ovo dvoje događalo se na tom komadu zemlje krcatom kaktusovim plodovima koji su mamili da budu ubrani, oljušteni, pojedeni, gde su pokušavali da se vide što češće, i ljubav je cvetala s kaktusovim plodovima, ponekad u duge a ponekad u kratke periode između sumraka i poslednje molitve njihova dva oca i jedne majke, koji si bili zauzeti gledanjem na drugu stranu (kaktusovo polje bilo je na suprotnoj strani od Meke).

Ali opasnost, opasnost preti sa svih strana, sa svih strana. Skrivajte svoja srca, mladiću i devojko, da ih drugi ne vide i da neko ne zarije u njih svoj tupi nož!

Dvoje mladih bilo je zaljubljeno, ali im se nisu sviđali noževi onih koji se u sve mešaju, pa su se dogovorili da

^{*} *inšalah* (ar.) – neka bog da; nadajmo se. (Prim. prev.)

igraju igru tako da niko ne primeti njihovu grozničavost kada su zajedno, i da se viđaju samo u trenucima kada se svi u Tuarirtu mole ili večeraju, ili oba istovremeno, što je zahtevalo odgovarajuću fizičku veštinu kakva se retko ili nikada nije viđala u Tuarirtu i okolini.

A što je to dvoje bilo zaljubljeno! Tamo među kaktusovim plodovima, izgledali su kao da su zabodeni među visoke kaktuse i ljudska govna – jer, bilo je to slučajno klozetsko polje dveju porodica i činilo se da je izmet zapečen za zemlju. Dođe ti da staneš i uzvikneš: „To je prilično klimav početak za čvrstu vezu!“ I onda sedneš i odgovoriš: „Svakako. Pazi pri svakom koraku da iznenada ne staneš u nečije govno i pri tome još motri da te neko ne vidi! Naravno, nije to bilo lako: nije to mačji kašalj.“

Ipak se povremeno dešavalo da i pored mera predostrožnosti pri hodu jedno ili drugo nagazi u ljudsko govno. „Nema veze“, rekla bi mati lakonski ocu kada bi joj se za papuče zalepila tamnomrka masa, „govno donosi sreću, zar ne? Ili tako nešto, dušo?“ Onda bi potekle reči ispunjene šećerom i medom kojima se hvataju zajedničke muve. Otac joj je obećavao po običaju toga kraja gotovo sve što je krilo njegovo telo: srce, jetru, pluća, slezinu, creva, želudac, mozak, jezik, i tako dalje – sve samo ne onu mušku stvar. Ta će kasnije doći na red. I ponudio je još i pun lonac organa s rasprodaje od kojih se pravi *hagis*^{*} da bi majku ubedio kako joj se potpuno predaje. A mati? Šta je mati radila: slušala je, klimala glavom i mislila kako je to suviše lepo za reči i ponekad bi joj od njegovog šaljivog predavanja

^{*} *hagis* – škotsko jelo od ovčijih iznutrica. (Prim. prev.)

pošla voda na usta, stomak bi počeo da joj krči, jurnula bi kroz kaktusovo polje kao da je videla nekoga ko namerala da im zarije nož u srce, na prstima je izvodila slalome oko gomilica govana, uzimala krišom iz kuhinje hleb i luk, trčeći se vraćala, pažljivo manevrišući kroz kaktusovo polje i tamo bi zajedno jeli donete đakonije duboko zagledani jedno drugom u oči.

Prema takozvanim romantičnim filmovima koji su se davali u Melilijaru, otac je pomislio: morao bih sad nešto da preduzmem... ali, zapravo, šta? Da, šta, zapravo...

Pošto je dvoje mladih moralo da vodi računa i o ostalima, njihovi sastanci su uvek bili veoma kratki, i kada bi mrak konačno pao, odvojili bi se i trk, svako svojoj kući da se umije, moli, jede i sutra posigurno ustane u novi dan.

Za budućeg Lamaratovog oca takav jedan novi dan predstavljao je kulučenje na raznim terasama koje je porodica posedovala, rasejanim svud po selu. Zbog brežuljkaste prirode te oblasti i uskih staza nije se mogao upotrebljavati plug s velikom stokom, te se u Tuarirtu moralo pribеći terasama, što je za oca značilo mnogo ručnog rada. Otac, Mahiler Minar, od oca Teruta Minara, posedovao je nekoliko malih parcela sa čokotima vinove loze na levoj rastresitoj strani, sa uglavnom užarenom rastresitom peskovitom zemljom. Pored toga, dobri čovek je nekoliko kilometara dalje, u takozvanom mestašcu San Antonio – koje je dobilo ime po Špancu što je nekada tamo živeo, očev otac je to ispričao – imao dole u zelenoj dolini Ivojena nekoliko parcela zemlje zasađenih lukom, krompirom i šargarepom.

Urod je povremeno prodavao u krunskoj koloniji Melilijaru, desetak kilometara na sever – kuda je Mahiler sa robom u trščanim korpama odlazio na konju. Porodica je od toga dobro živela i svi su bili srećni. Što se toga tiče, sve je bilo u redu.

Takođe se živelo veoma srećno u kući iza kaktusovog polja, gde je živela buduća Lamaratova mati. Stanari tog četvrtastog prebivališta, čiji su zidovi sazidani od blata, konjske balege i bambusovih slamčica, bili su jedini u Tuarirtu, a možda i jedini u celom Ivojenju, koji se nisu bavili prostačkim poslom kao što je sejanje, oranje, žetva i nošenje korpi punih grožđa i luka u Melilijar. Porodica koja je živela u toj kući, mati s četiri kćeri, za koje se govorilo – ja ih nisam video, a ni Halid Krtija na Drumu nije poznavao sestre, ali ljudi su govorili, a to će onda i biti tako – da je jedna lepša od druge, i da su one to znale. Ta je porodica živela od darežljivosti oca, koji je bio daleko, veoma daleko, u Francuskoj. Radio je u rudnicima uglja blizu Strazbura i povremeno je slao poštanski ček na popriličan iznos franaka, a ponekad i sliku: otac na biciklu, otac na motoklu, otac u mercedesu i otac u pansionu (s metlom u ruci kako pilji u aparat). Zbog sveg tog bogatstva koje im je padalo s neba, četiri devojke koje su živele u toj kući i delile istu sobu po prirodi stvari posedovale su svakojake vrline koje u Tuarirtu nisu zauzimale neko visoko mesto na spisku vrednosti. Osobine kao što su lenjost, razmaženost i oholost nisu bile nepoznate tim miroljubivo nastrojenim nimfama, Jamini (najstarijoj), Minori, Zuliki i Batiti (najmlađoj), i ljudi se uopšte nisu čudili što su takve. „Ništa ne moramo da radimo zato što to sebi možemo da priuštimo,

a ako sebi možeš da priuštiš da ništa ne radiš, zašto bi onda uopšte išta radio osim da pričaš kako ništa ne radiš“, ubedivale su sebe u svoj privilegovani položaj, kikotale se, zabacivale kosu na potiljak uz smišljeno rezonovanje ukруг, koje je bilo deo jednog drugog rezonovanja, pri čemu bi ustala jedna od sestara, recimo Batita, raspustila svoju kao zift crnu kosu, stala pred ogledalo i recitovala pred ostalim sestrama, dodirujući prstima svaki deo tela i blago ga milujući: „Pogledajte me, što sam lepa, ramena su mi meka, oči tako poštene, usne tako slatke, ruke oble, uši sićušne, tako drukčije, i još toliko toga! Ne može biti drukčije do da sam najlepša u kraju, na svetu. Nisam li, zapravo, budite iskrene, sestrice, suviše lepa za ovaj svet?“ A ostale sestre bi klimale glavom, i klimale, i samo klimale, sve dok ne bi došao red na sledeću da se češlja i posveti svom bolesnom samodivljenju.

Samo kada biste čule sebe šta pričate, šašave devojke, dok flertujete sa ogledalom, dok se divite maslinovom ulju u kosi. Ali čuju li me one? Naravno ne, ja ne znam nijednu od devojaka, tu priču sam čuo u nekoj kafani, prenosila se od usta do usta, od uha do uha, i sad je samo još pitanje da li je Tuarirt ikada postojao.

Zahvaljujući novcu koji je priticao sa severa i zbog majčinog neznanja da izračuna koliko poludirhama ima u jednom franku, devojke su mogle da se koriste prilikom i imaju ogledalca i perle o kojima je mesna konkurencija mogla samo da sanja. I svakojake posebne stvari, kao što

su nešto lepše haljine na cvetiće i kao zift crne marame za glavu iz „velikog grada“.

Ali ovo izobilje se nije ograničavalo samo na odeću i bižuteriju. U kući je uvek bilo dovoljno mesa i ribe (zašto je mati ocu uvek davala hleb i luk ostalo je za mene tajna; možda je to bila romantična tradicija tog kraja?) i sve te đakonije koje su svako veče iznošene na sto pretvarale su se u ženske obline na kukovima, rukama, guzovima i obrazima; devojke i mati izgledale su zdravije nego što su zapravo bile jer se sa svim tim viškom fizičke snage nije ništa, ama baš ništa dešavalo. (Na primer: devojka Jamina, koja je kasnije, uz pomoć oštih svekrvinih čeljusti, u neobičnim uslovima, rodila svog prvenca Lamarata Minara, pre nego što se udala nije u životu ispekla nijedan hleb, nikada nije skuvala jaje, nikada srpom pokosila deonicu žita, nikada sipala iz lonca u tanjir meso ili ribu. Jedino vreme kada se bavila nabavkom hrane bilo je doba kada je srce vladalo njome i kada je svom dragom u ime ljubavi donosila hleb s lukom, ali pošto je tom prilikom bila pod uticajem sile koju nije mogla kontrolisati, to se i ne računa.)

Mirna srca i čiste savesti može se zaključiti da su devojke bile samozadovoljne, prežderane i gizdave, a drugo, što nije zanemarljivo, one su, i pored svih svojih slabosti, bile zapravo jedine lepe devojke u selu s kojima je vredelo popričati jer nisi mogao da ih se nagledaš. Pažnja mladića iz sela, koja kao da se nije gasila (u jednom trenutku majka je mogla da osnuje banku organa od dobijenih obećanja), primedbe koje su neprestano dobijale kada bi sedele napolju pred vratima i kao čopor planinskih majmuna jedna drugoj prebirale po kosi crnoj kao zift, dolazak i odlazak

mladića iz okoline koji su pitali majku kada će najstarija već jednom da napravi planove za budućnost, sve to je izluđivalo majku koja nije bila tako lepa: „Čekajte samo kad vam otac dođe, videćete šta će uraditi. Čekićem će udesiti sve te lude napasnike, iskopaće im oči, jedno po jedno, tako da od bola neće znati da li su živi ili mrtvi.“

„Hajde, majko, smiri se, znaš već kakvi su ti momci, svi u istoj sobi u sparnim noćima...“

S malo dobre volje može se reći da su Lamaratova mati i njene sestre još od malih nogu mislile da su blistavi pupak sveta jer nikada nisu srele nekog lepšeg od sebe.

Ali u stvari, ali u stvari... tek kasnije su mladići iz sela Tuarirta – koje je ovih dana potpuno lišeno kako lepih devojaka tako i glupavih mladića – kada su, jedan po jedan ili u skupinama, odlazili u veliki grad, išli u bioskope i prvi put videli gole američke, francuske i indijske noge i pupkove – shvatili da su devojke sasvim obične. Što su se mladići češće vraćali iz velikog grada, to su sve više drugim očima gledali devojke koje su s dosadom tumarale i češljale se, vukući se sa ogledalom u levoj ruci po dvorištu svoje kuće – to se moglo videti silazeći sa Šećernog brega. „Znaš šta mislim“, reče jednog dana neki seljanin budućem ocu kad su silazili sa Šećernog brega i prolazili pored groblja Sidi Geluš uskim vijugavim seoskim puteljcima. „Ne, reci šta“, reče otac stidljivo, još uvek u mislima s devojkom koju je znao od rođenja i koja je s vremenom postajala sve lepša u tom pustom predelu grube zemlje i konjske balege, dok je on imao sve više problema sa znojavim nogama i prstima koje je sve češće posecao na srp kada bi za vreme kosidbe sečivo primakao suviše blizu sebi. „Šta mislim?“, nastavi

seljanin. „Mislim da te tri devojke tamo dole nisu baš nešto. Sve to prenemaganje sa ogledalima i đinđuvama, na šta to liči! Ponašaju se kao lenje svinje i pitanje je samo da li će ikada biti *halal*.“ Ne, nisu one ni za šta. Daj ti meni sise one Francuskinje. Jesi li video kako joj štriče, ogromne, prosto neverovatno. Odmah sam se od njih toliko uspalio da sam svu šaku skvasio i ne primetivši.“

Sada bi neki intelektualac rekao: „Ako sam dobro shvatio, pojava tih bioskopa s ovlaženim maramicama okončala je mitsku lepotu devojaka i zapravo bila početak demistifikacije četiri seljančice.“ I taj pametni čovek bi bio u pravu, jer od tog trenutka nije više bilo te budale koja bi ih pogledala.

Osim jedne frustrirane budale: budućeg oca. Budući otac veoma je prezirao ostale seoske mladiće koji su odlazili da zarade štogod krijumčareći cigarete iz Melilijara ili radeći najniže poslove u građevinarstvu po okolini, i više nisu morali da pribegavaju kozama, već su svoju žeđ za jebanjemjebanjemjebanjem mogli da utaže i u Melilijaru. Kakav ološ, mislio je tada otac, Jamina će vrlo brzo biti moja. I tako je shvatao da će morati da istrajava, dobacuje poglede, da joj u prolazu češće peva šasave pesmice iz kaubojskih filmova kada ide u posetu rođacima...

Samo kada bi izdržao, kada bi mogao da se češće moli i da manje misli na druge žene, onda bi ta kombinacija vrлина neizbežno dovela do uspeha.

I uspeh je ubrzo usledio. Buduća mati i njene sestre sve su više bile svesne da im je opala popularnost kod mladića,

* *halal* (ar.) – blagoslov, oproštaj. (Prim. prev.)

kako relativna tako i apsolutna, ako već nije duboko potonula, i da treba preduzeti mere pre nego što u selu počnu da ih zovu starim devojkama. Nisu nameravale da puste da stvari odu tako daleko... Na sreću, buduća mati je brzo shvatila da je onaj seoski klippan odozgo, *Klempavko*, kako su ga šaljivo zvale ostale tri devojke zbog klempavih ušiju, bacio oko na nju, to jest bacio je oba oka na nju. I ona počne da se sve više zanima za njega. I to je potpuno zbunilo ostale tri sestre. To što je on nju želeo, u redu, to je bilo shvatljivo, ali nisu mogle da shvate da ona išta želi da ima s njime.

„Jesi li sasvim pošasavila?“ reče jedna. „S tim seoskim klippanom, tim klempavkom? Pričekaj ipak, draga sestrice, možeš da nađeš i nešto bolje.“

„Uostalom“, zadirkivala ju je najmlađa, „ti uopšte nisi tip za udaju, za čoveka, a pogotovu ne za takvog čoveka koji će uzeti tvoje minduše da na njih okači svoju jaknu.“

„U pravu je“, reče druga sestra. „Hej, devojko, razmisli još, on će te izrabljivati kao magarca. Još gore, kao ljigavu žabu koja posle neće znati šta će i kuda će!“

To se nastavljalo u dnevnoj sobi, u spavaćoj sobi, čak i u kuhinji (kuda inače nikada nisu zalazile), a noću su je gnjavile svakojakim dobronamernim upozorenjima. „Povrediće te.“ „To je čudovište.“ „Idiote, poješće te živu.“ I tako su se podsmevale sestre, ali više njemu, tamo gore, s tim prljavim klempavim ušima i rukama kvrgavim od luka.

Jaminu su vredale primedbe sestara, ali nije htela ni da čuje za neko odustajanje. Da ih muči i opomene, govorila bi sestrama: „*La, illaha, illalah*“, čuvajte se, onaj ko se drugima podsmeva priziva sebi kletvu“, i ona pokušava da što više usmeri pažnju na njega. Odgovarala je na sve što je

otac preduzimao da je pridobije razigranim i požudnim pogledima i lažnim opaskama.

„Ne zviždi tako glasno, susede, usne ti se mogu zalepiti“, odgovori ona smesta na njegovo zviždukanje dok je na polju mlatio žito a ona prolazila putem koji nikuda nije vodio. Znači li to da želi da se uda za mene?, pomisli otac mahinalno i tako se uplaši svog preuranjenog zaključka da poseće srpom nekoliko prstiju istovremeno.

Ali nije prošlo ni godinu dana, uprkos svim upozorenjima sestara, pošto je lagano i sa uživanjem pojeo sto pedeset glavica luka sa svežim hlebom a ona petnaest puta morala da čisti desnu sandalu od njegovog govnetu, kucnuo je čas. „Dosta poljubaca, dosta priče i sastanaka“, reče on budućoj majci, „hoćeš li da se udaš za mene ili nećeš? Ne može se živeti samo od ljubavi i tvojih očiju.“ I mati je pristala.

Nije prošlo mnogo vremena, zapravo još isto večer, u pozno leto, jednog od najtoplijih dana te godine, budući otac priđe svom ocu, koji je ležao u levom uglu unutrašnjeg dvorišta, gde je još bilo blagog povetarca, s glavom u ženinom krilu, zbrajajući i oduzimajući zvezde iznad sebe. Isprva nije znao šta da kaže, neko vreme je brbljao o svačemu, tek između novosti u vezi s cenama žita koje su skočile i preteranom đubrenju useva uspeo je da saopšti kako bi „veoma rado hteo... hoću reći, ako može... najradije što pre... s onom do nas... ne, ne iznad... dole... naprosto... shvataš li me ili ne, majko... slušaj dobro... hoću da pravim decu, oče, i tako to...“

Na reč „deca“, otac je ustao, ustao je na način kako usta- je kada je vreme za večeru, za novi dan, za cigaretu. Ukrat- ko, ustao je kako je uvek ustajao, i rekao: „E, onda samo napred.“

Niko se u Tuarirtu nije usudio da poveruje. „Šta? Onaj klempavko će se oženiti njome, onom garavušom?“ Ali nekoliko meseci kasnije doleteo je budući tast s parom novih cipela za mladoženju i diva iz Tuarirta se udala za svog Klempavka.

Svadbu je organizovala mladoženjina porodica iz sela, sa palačinkama, kuvanim *tekrištom* – raznim organima u vrelom ulju – sa očevim prijateljima koji su se pitali šta on, zaboga, traži s takvom razmaženom lenjivicom. Sre- ćom po Lamarata, otac je mislio da sve zna bolje: „Kome je stalo do žene kao iz bajke koja ne zna ni hleb da ume- si?“ i oženio se ženom koja bi najviše volela da postane filmska glumica.

Uzgred, tri sestre, koje su se tako radovale svadbi, a naro- čito prvoj bračnoj noći – „kolika li će biti fleka, kakve boje, i šta ako se tom momku ne digne?“ – nisu to doživele jer su sve tri u roku od nekoliko nedelja umrle jedna za drugom. Batita, najmlađa, trinaestogodišnja sestra umrla je prva od ujeda zmijske u devičansku Ahilovu petu upravo kada ju je mati prvi put, i pored devojkinih jadikovki, nažalost posla- la na izvor po vodu. Druga, sedamnaestogodišnja Zulika, zamenila je ovozemaljski svet za nepoznati nedelju dana kasnije: posekla se na ekser na zidu, ekser koji je tamo godinama stidljivo i neprimećeno strpljivo čekao debele

prste i tople kapljice krvi mlade devojke. „Aha, uhvatio sam te, uobražena gaduro“, rekao je ekser. Zulika je bila jedina koja je to čula. Ispostavilo se da je ekser bio suviše zarđao, nije preživela trovanje krvi. Treća, Minora, kojoj je bilo devetnaest leta, ta je naprosto umrla. Mirno, s ćebence- tom omotanim i splepljenim oko punačkog tela, jednog obič- nog radnog dana pre podne, tri nedelje posle druge sestre, u vreme kada su svi u kraju spavali i hrkali.

Posle previše tuge čak i za stanovnike sela Tuarirta, jer mada nisu bile najlepše na svetu, kad se svede račun, one su bile „naše“ najlepše devojke na svetu, održana je svetko- vina, s mnogo oduševljenja i bez mnogo mrlja. Bila je samo jedna mrlja, jedna velika debela mrlja na čaršavu belom kao sneg. Sestre bi se ponosile.

Lamaratova mati se ubrzo preselila gore, u svekrovu kuću, gde je stupila u potpuno drukčiji svet. Kroz nekoliko dana došla je do zaprepašćujućeg otkrića da je mladost zapravo provela kao skorojević. Odjednom, već prvog jutra posle prve bračne noći, probudila se sama u krevetu. On mora da je otišao na pijacu, shvatila je. A onda se na nju prodra- la svekrva da kao novi član u kući svog muža mora nešto i da radi. „Šta to treba da radim“, reče mati, izvuče se iz kre- veta, obuče najlepše haljine i stade pred svekrvu da dobije uputstva. Trebalo je da peče palačinke, mesi testo, donosi vodu, čak i da se povremeno pobrine oko koze, a to je bio tek početak.

To grubo skidanje vela čvrstom rukom – stvarnost na koju su je upozorile pokojne sestre, reči koje kao da su

lebdele iznad kuće – toliko je ogorčilo Lamaratovu majku da je u njoj zasejano zrnce nade koje je trebalo da je oslobodi dahtanja i preznojavanja. Zrnce snažne volje postaće dete koje će joj pomoći u svem tom seljačkom poslu. Ovakom se više ne može, pomisli ona i stade da širi noge pred mužem još više u tim danima medenog meseca – veštinom je prilično brzo ovladala – tako da je mogao da prodre u nju još dublje kako bi tamo ostalo još više semena, što je povećavalo mogućnost da se začne dete koje će je osloboditi teškog rada. Ako to Sidi Rabi želi, dodala bi u nastupu pragmatizma. I čudo se dogodilo prilično brzo: tačno posle osam meseci rodio se skoro četiri kilograma težak mali Lamarat (ime je dobio tek kasnije).

Na dan kada je dete rođeno svako je bio zauzet svojim poslovima. Otac je tog dana bio u Nemačkoj, deda je mlatio žito, baka je otišla u potragu za krpama kako bi zaustavila krvarenje, a novopečena mati bila je pomalo razočarana jer se dete rodilo mesec dana ranije, što je značilo da je mesec dana manje uživala svu pažnju koju je iziskivala trudnoća – *teško onom ko nešto odrekne trudnici, jer će iz toga proisteći unesrećena deca*. Ali postoji više načina koji vode u besposlenost: tako ona odluči da se što je moguće više posveti detetu ili bar da se što više bavi detetom, da ga beskrajno ljulja, da ga što češće doji dok je ne zabole bradavice, da se bavi bilo čime što bi je spaslo palačnaka i donošenja vode. Srećom po majku – a pomalo i po dete – nije prošlo ni šest meseci a ona krenu, s novim zabušantom (i to je bilo proračunato: devojčica) u trbuhu i dečaćićem na rukama, na daleki sever da nađe relativni mir u kući s drvenim podom i s antenom na krovu. I ona pomisli: konačno!

Ovde me niko neće terati da pečem palačinke, nikada se više neću starati o kozama niti će mi u glavi odzvanjati svekrvino blejanje. I tako je Holandija, zemlja makovog semena – koju je svekrva tvrdoglavo zvala Nemačka – postala manje-više njen spas.

Mosa je bio očevo mlađi brat. A takođe i osoba koju je Lamarat trebalo da pronade i koji je u selu kraj mora napravio gužvu, stric koji je propustio da maše Lamaratu kada je ovaj s majkom krenuo na „Zapad“, jer je bio zauzet buljenjem u devojke kraj izvora. U devojke s papučama i zavrnutim pantalonama koje su ličile na donji deo pižama, zvoncima u kosi, s maramama oko pundi, koje nisu zatvarale usta. Mosa je ludovao za tim devojkama, mada ni jedna jedina nije ludovala za njim. Ali od sveg tog gledanja postajalo mu je toplo, a toplota traži odušak, i zahvaljujući svim tim moćnim telesnim reakcijama do kojih je došlo i pričama koje su kolale, već u tako ranom uzrastu našao je put u Melilijar, grad *šaloma**, žena i *sipaj mi još jedan rikar***. Nije mu bilo ni dvanaest godina kada je uradio nešto što je razumeo tek pet godina kasnije.

Sa dolaskom bioskopa, autobusa i rušenjem jevrejskih sinagoga, nastala je u Melilijaru neka vrsta trgovine. Grad je bio preplavljen onima koji su želeli da se njome okoriste. To je želeo i Mosa, koji je u Melilijaru radio sve, samo nije

* *šalom* (heb.) – mir, napredak; tradicionalni jevrejski pozdrav. (Prim. prev.)

** *rikar* (fr. Ricard) – francusko alkoholno piće sa semenom anisa. Najpoznatiji je *Pernod Ricard*. (Prim. prev.)

znao šta radi. Ali je znao da ono čime se bavi, čemu se predavao s ubeđenjem ali i s nervoznom požudom, nije bilo dozvoljeno. To nije bilo dobro, bilo je zabranjeno voće, prokletost; to je bilo samo za odrasle, ne za decu, ukratko, bio je to *haram*.^{*} To je bio *haram* i to si znao zato što... zato što se o tome nije govorilo, a ako se nešto i reklo, onda je rečeno tako tiho da nisi mogao a da ne čuješ, i u tom slučaju bi odmah čuo gde to možeš da radiš i koliko će te koštati da to radiš, i koliko puta, ali pre svega, a to je rečeno izuzetno tiho, da je za tebe bolje da to uopšte ne radiš.

No, ispostavilo se da je to bio *haram* i za male i za velike dečake.

„Zaboga, pa muškarac sam i dobro znam šta treba da radim s tim devojkama, i zašto onda ne bih! Osim toga, ko kaže da su žene zabranjene pre braka, nemoj da me zasmeyavaš!“

Mosa, sin Mahilara Minara poreklom iz Tuarirta, tog slikovitog sela kraj mora, koji je pričao svom ocu svaki put kada bi došao kući koliko je povredio svaki prst, već je u ranoj mladosti postao zavisnik od žena. Bio je veoma rečit sa kurvama, beznadežno zaljubljen u devojke s kaniranom kosom, kraljice ulice. Niko nije znao šta je on tamo radio – ali nikada se i nije znalo šta ko tamo radi – niko nije znao da je Mosa, kada bi išao u Meliljijar, uvek nosio sopstvene zalihe boranije, klipova kukuruza i grožđa, i zaradu od toga prebacivao iz uobičajenog levog džepa u desni, i da je vezivao konja za drvo na tržnici čim bi sve rasprodao i žurno se uputio u ženski raj, bar *Lolitu*.

^{*} *haram* (ar.) – prokletstvo, grehota. (Prim. prev.)

Niko nije znao šta je on radio tamo, u kurvinskom gnezdu, ali mora da je bilo ovako nešto: žene sa osenčenim očima i promuklim zavodljivim glasovima, muškarci koji igraju uz zvuke doboša i viole de gambe, i sve to besplatno, dame u najlonkama, oči usmerene u petlje koje su otišle i dlačice koje vire iz njih, stolovi se ljuljaju, ruke tresu, i na kraju mu tako priđe neka ženskica, sedne pored njega, miluje mu ruke i briše znoj – do tog trenutka Mosa nije progovorio ni reč, samo je gledao – a kada se vratio u Tuarirt i kada bi ga upitao neki od seoskih drugara koji bi iskrasnio iza polja s lukom i kaktusima: „Gde si ti, nisi valjda opet išao na tucanje?“, znao je tačno da je dovoljno napraviti samo jedan gest, jedan jedini znak – jednostavno bi klimnuo glavom, a to je značilo nešto kao: bogamu, jeste, tucao sam! Onda su svi odmah znali: aha, bio je u *Kući pst-pst*.

Ne, ona je ta što ima šta da kaže ...! (Glas žene određuje njenu uličnu cenu.) Njeno ime? Svejedno, koje smisliš, Noćna Senka, Rozmari, Funta Džigerice, Nefreteta, ili naprosto banalno: konkubina. Ona reče: „Samo napred, nisi baš veliki, ali i mali može povremeno da bude veoma fin, koliko imaš novca, čovečiću?“ Onda ustanu i ostavljaju za sobom vrtirepe i ispičuture, i izvuku se napolje u podnevno svetlo, u hotel *Lolita*, u njenu sobu za doterivanje. Dok skida najlonke i stavlja novac u kutijicu, ona kaže: „Hajde, lezi, zar ne znaš da govoriš? Jesi li jutros dobro oprao muda, a, mališa? Pridržavaš se ritualnog umivanja, zar ne, mališa?“

I Mosa klima glavom, da, naravno, da, ovde, da, ne, da uvek, da, i šta sad treba da radim, a šta ćeš ti da radiš? Ležim li kako treba, mrdni malo gore-dole ne smem da te dotaknem nema poljubaca šta je sad pa to letim lepše

je nego da muzem krave pena i albumi za lepljenje slika napred-nazad i okolo sranje evo dolazi o ne tako brzo i time se priča završila. Šta je to ona uradila s Mosom? On to nije više tačno znao. Veoma mnogo, tako se Mosi činilo. Veoma malo, mislila je ona uvek.

Šta bi bilo da je otac znao za Mosine odlaske u Melilijjar? Da li bi onda rekao svom mališi Lamaratu: „Mosa gosa losa, tvoj stric strika čika, tvoj lepi stric naučiće te da plivaš u našem uzburkanom toplom moru.“ Da li bi se usudio da svoju kćer koja je gledala iz kreveca uda za njega, da nju i njenu čast traći na Mosu? Mi to ne znamo. Ali otac je pričao o svom bratu i golicao je svog sina dok se ovaj ne bi zacenio od smeha.

Mosa, koji je sam sebe golicao, jedno pet godina stariji od Lamarata, odrastao je okružen duhom svog velikog brata, Lamaratovog oca. Nije mogao ni ašov da zarije u zemlju, ni luk da iščupa, ni magarca da odvede na izvor u San Antonio, a da ga ne presretne neko ko bi iskrasnio iz kuća i sa brda i upitao: „Kako ti je brat tamo na severu i kada ćeš i ti njegovim stopama?“ Ah, kažeš ti u sebi, ne reaguj, samo slegni ramenima: „Dobro je, sve je u redu“, i nastaviš stoički svoj put. Ali kako da izbegneš toliku pažnju kad svako pita: „A kada ćeš ti na sever?“ Uostalom, tamo ima brata, nekoga ko će mu pomoći oko novca, posla, odlaska u Evropu – i to još u kakvu Evropu, ne tamo neku Španiju, gde će te Frankovi psi omalovažavati i pljuvati, ne Francusku, ne Nemačku, već najbolju na svetu 'Olandu! Samo bi budala propustila takvu priliku. „Ali šta to tamo

ima čega ovde nema“, odgovorio bi prolaznicima koje je smatrao najboljim prijateljima. „Pa ne umiremo ovde od gladi? Ili možda umiremo? Pogledaj lozu kako napreduje, useve, luk, šargarepu, plavi patlidžan, a kasnije su tu i naši njam-njam divni klipovi kukuruza – i najvažnije – kaktusovi plodovi ovde rastu tek tako: iza kuće imam puno polje kaktusa!“ „Brbljaš gluposti, idiote, i potpuno si slep“, rekoše oni. „Slušaj dobro: Tuarirt izumire“, i pokazaše širokim pokretom okolinu, od jednog planinskog vrha do drugog, sa suncem između njih – ako sada pljesnete rukama, ugasićete sunce, prava ste skupina mrzaveca, pomisli Mosa, ali ne neprijateljski – na isušenu zemlju, to im je morao priznati, koja se sve više sušila. I vinograde koji su pre malo donosili. Danas se svako bavi povrćem, ali gde god da živiš, u Melilijjaru ili u Aligradu, nećeš od toga zaraditi ni prebijenu paru. Da li je istina to što kažu, ili ja sebe previše obmanjujem, razmišljao je Mosa. „Ne, dragi moj, novac je tamo gore kod brata, sasvim svejedno kojom se vrstom posla tamo bavi.“ I tako je uvek bivalo kada bi sreo nekoga, i čovek bi bio lud kada im malo ne bi davao za pravo, ma koliko izgledalo nestvarno da su tamo gore na severu ulice popločane zlatom.

U to vreme Mosa je počeo da misli o ženidbi sa kćerkom svog brata, Rebekom, koja se, tamo u Manzadstadu, gradu makovog semena, igrala sa drugaricama.